

Homilie van mgr. dr. W. Eijk

Oecumenische gebedsdienst, RK Sint-Catharinakathedraal, Utrecht

Homilie mgr. Eijk, aartsbisschop van Utrecht, 5 september 2009, slot van de internationale herdenking van de honderdste geboortedag van kardinaal Willebrands

Broeders en zusters in Jezus Christus, onze Heer,

De jaren zestig van de vorige eeuw hebben vele verrassende gebeurtenissen en ontwikkelingen te zien gegeven. Zonder twijfel was de snelle groei en verspreiding van de oecumenische beweging daar één van. In het dorp aan de rand van Amsterdam waar ik mijn kinderjaren doorbracht, vonden er aan het einde van de vijftiger jaren en het begin van de zestiger jaren regelmatig gevechten plaats tussen de leerlingen van de katholieke lagere school en die van de plaatselijke protestantse school. Om de een of andere reden riepen de katholieke leerlingen "protestant olifant", terwijl de protestantse leerlingen terugschreeuwden "katholiek elastiek". Op dat moment had geen van hen ook maar een flauw vermoeden van de oecumenische contacten die zich al spoedig, vanaf de tweede helft van de zestiger jaren, overal ter wereld tussen de kerken zouden ontwikkelen, ook in Nederland. Ik herinner me de eerste oecumenische kerstdienst in de lokale parochiekerk in december 1964. Katholieken en protestanten keken naar elkaar en voelden zich op zijn minst niet erg op hun gemak. Maar deze houding verdween al snel. In korte tijd waren er zelfs velen die verwachtten dat de christelijke kerken spoedig met elkaar verenigd zouden zijn.

Even verrassend was het dat het oecumenisch vuur in de tachtiger jaren begon af te zwakken. Vandaag tonen jonge mensen nauwelijks enige oecumenische belangstelling. Er zijn meerdere factoren die deze ontwikkeling kunnen verklaren. In de huidige individualistische cultuur zijn steeds minder mensen geneigd om hun godsdienst samen met anderen in grote groepen te beleven, hetgeen hen

weinig geïnteresseerd doet zijn in het deelnemen aan een kerkelijke gemeenschap. Steeds minder mensen hechten waarde aan een persoonlijke relatie met Christus. Tengevolge van de snelle secularisatie worden in Nederland iedere week twee à drie kerken gesloten. Hetzelfde kunnen we waarnemen in andere Noord-Europese landen. In een dergelijk klimaat kan er nauwelijks interesse groeien voor

het leven van de kerken, en al helemaal niet voor hun hereniging, terwijl de kerken zelf voornamelijk gericht zijn op het eigen overleven.

Hoe dit ook zij, als christenen zouden we ons bewust moeten zijn van het feit dat het streven naar onderlinge eenheid een plicht is en blijft. Paus Benedictus XVI benadrukte dit in zijn eerste boodschap aan het einde van de eucharistische con-celebratie met de leden van het kardi-naalscollege in de Sixtijnse kapel op woensdag 20 april 2005, meteen nadat hij als opvolger van Johannes Paulus II was aangetreden. Hij zei toen:

“Katholieken kunnen zich alleen maar aangemoedigd voelen om te streven naar de volle eenheid waarvoor Christus zo uitdrukkelijk zijn hoop uitsprak in het Cenakel.”

Dit gaat alle christenen aan die de vurige hoop ernstig nemen die Jezus verwoordt in het Cenakel, waar hij het Laatste Avondmaal vierde met zijn apostelen, in zijn Hogepriesterlijk Gebed, waarvan een gedeelte in deze gebedsdienst is voorgelezen. We hebben Jezus zelf horen bidden, niet alleen voor zijn leerlingen, maar ook voor degenen die door hun verkondiging in Hem zullen geloven, dat betekent: voor ons. Hij zegt aan zijn Vader:

“... opdat zij volmaakt één zijn en de wereld zal erkennen, dat Gij Mij hebt gezonden en hen hebt liefgehad, zoals Gij Mij hebt liefgehad” (Joh. 17,23).

Door onze eenheid in liefde zijn wij in staat om een geloofwaardig getuigenis te geven van Jezus en zijn Blijde Boodschap. Van de andere kant weten wij heel goed dat onze verdeeldheid aan dit

getuigenis dat wij verondersteld worden te geven, schade berokkent.

Verdeeldheid onder christenen kan een waarachtig getuigenis voor Christus en zijn Blijde Boodschap alleen maar in de weg staan, om de eenvoudige reden dat de horizontale eenheid tussen de volgelingen van Christus intrinsiek is geworteld in een verticale eenheid, namelijk die tussen Jezus en zijn Vader in de hemel:

“... opdat zij allen één mogen zijn zoals Gij, Vader, in Mij en Ik in U” (Joh. 17,21).

Onder verwijzing naar het Hogepriesterlijk Gebed van Jezus sprak het Tweede Vaticaans Concilie in *Gaudium et Spes* (nr. 24) van

“een zekere gelijkenis tussen de eenheid van de goddelijke Personen en de eenheid van de kinderen Gods in de waarheid en de liefde.”

Ongelukkigerwijze moeten wij toegeven dat de eenheid waarvoor Jezus bad, onder ons ontbreekt en niet alleen tussen de kerken, maar ook binnen de kerken zelf. Hoe kan de vereiste eenheid onder ons, volgelingen van Jezus, weer worden hersteld?

Allereerst mogen we nooit vergeten dat de eenheid uiteindelijk een gave van God is. Jezus leidt ons door de heilige Geest, die wij ontvangen door het sacrament van het doopsel. Op de eerste plaats mogen we nooit ophouden de heilige Geest te vragen ons tot de eenheid in liefde te brengen. Dit doen wij heel uitdrukkelijk in de bidweek voor de eenheid van de christenen, van 18 tot 25 januari, maar we zouden dit in onze

dagelijkse gebeden voortdurend moeten doen.

Op de tweede plaats zouden we heel goed moeten luisteren naar wat de heilige Geest zegt in ons hart en met Hem samenwerken. Want de Kerk is tegelijk zowel een goddelijke als een menselijke werkelijkheid. We mogen ons niet onttrekken aan onze verantwoordelijkheid met betrekking tot de eenheid onder ons christenen. Op welke manier zouden wij met de heilige Geest kunnen samenwerken?

In zijn eerste hierboven aangehaalde boodschap geeft Benedictus XVI drie wegen aan, waarlangs we kunnen bijdragen aan het herstel van de eenheid onder christenen (nr. 5).

1. Op de eerste plaats: “theologische dialoog is noodzakelijk.”
2. Ten tweede: het is absoluut noodzakelijk dat de historische redenen voor in het verleden genomen beslissingen die leidden tot verdeeldheid, worden onderzocht.
3. Het allerdringendst echter is de “zuivering van het geheugen”, waartoe Johannes Paulus II zo vaak heeft opgeroepen (Apostolische Brief *Tertio Millennio Adveniente*, 10 november 1994, nr. 33; *Gezamenlijke Verklaring* van paus Johannes Paulus en de oecumenische patriarch Dimitrios I, 30 november 1979), “die als enige de zielen ertoe kan brengen om de volle waarheid van Christus te aanvaarden.”

Deze fascinerende formulering, “zuivering van het geheugen”, impliceert dat de kerken hun zonden van het verleden onderzoeken en berouwen, waaronder ook die zonden die leidden tot het verbreken van de eenheid onder christenen. Dit impliceert niet alleen oprechtheid en

berouw met betrekking tot de eigen zonden, maar ook de bereidheid tot wederzijds vergeven van de zonden van anderen. Dit alles brengt ons de beroemde woorden in herinnering die te vinden zijn in de *Gemeenschappelijke Katholiek-Orthodoxe Verklaring* van paus Paulus VI en de oecumenische patriarch Athenagoras I, die op 7 december 1965 werd voorgelezen door wijlen kardinaal Willembrands, toentertijd bisschop en secretaris van het Secretariaat voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen. In deze verklaring, die de snelle voortgang laat zien van de oecumenische relaties tijdens de zestiger jaren, verklaarden de paus en de patriarch dat zij:

“beiden de veroordelingen c.q. excommunicaties gelijkelijk betreuren en beiden deze uit de herinnering en het midden van de Kerk wegnemen... De herinnering daaraan heeft het handelen tot op de dag van vandaag beïnvloed en is een hindernis geweest voor nauwere relaties in liefde.”

Met het noemen van kardinaal Willembrands kom ik tot het laatste punt van mijn homilie. Afgezien van het feit dat Christus slechts één Kerk wilde stichten, afgezien van zijn vurige hoop dat wij één zouden zijn, afgezien van de intrinsieke redenen voor de eenheid onder christenen, afgezien van het feit dat eenheid ons getuigenis voor Christus en zijn Blijde Boodschap versterkt, blijft er voor Nederlandse christenen - hoewel niet alleen voor hen - een erg belangrijk punt over: wij hebben een rijke erfenis die ons werd nagelaten door twee van onze landgenoten. Wij danken deze erfenis van protestantse zijde aan dr. W. Visser 't Hooft en van katholieke zijde aan kardinaal Willembrands. Dr. W. Visser 't Hooft was een van

de initiatiefnemers tot oprichting van de Wereldraad van Kerken in 1948, waarvan hij de eerste secretaris-generaal was. Wijlen kardinaal Willebrands organiseerde als president van het filosofisch seminarie van het bisdom Haarlem vanaf 1951 de Katholieke Conferentie over Oecumenische Vraagstukken. Ongeveer tien jaar voordat hij secretaris werd van het Secretariaat voor de Bevordering van de Eenheid der Christenen, was hij al een bijzonder actief promotor van de zaak van de christelijke eenheid. Hij en dr. Visser 't Hooft waren op dit gebied pioniers, en ze werden niet altijd begrepen door de andere leden van hun eigen kerken. Ofschoon de anglicaanse gemeenschap en de lutherse kerk, met name in Zweden, in het begin van de twintigste eeuw al voor oecumene openstonden, was dit in Nederland in het midden van diezelfde eeuw nog maar nauwelijks het geval, niet onder de protestanten, en nog minder onder de katholieken.

Laten we de erfenis die zij ons hebben nagelaten niet verspelen. Het vuur van de heilige Geest gaf aan de apostelen de kracht en de moed om de ene en enige Heer Jezus Christus te verkondigen, en het stelde de Kerk in staat zichzelf op het Pinksterfeest voor het eerst in het openbaar te manifesteren. Laat ons voortdurend bidden dat de heilige Geest in ons opnieuw het vuur en de geestdrift mag aanwakkeren voor het streven naar de eenheid van de christenen. Amen.